

Література

1. *Артюшенко П.О.* Вольові якості старшокласників загальноосвітньої школи // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С.С. Єрмакова. – Харків, 2007. – № 7. – С.16 – 19.
2. *Артюшенко А.О.* Виховання вольових якостей в учнів середнього шкільного віку в процесі занять фізичною культурою: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2003. – 20 с.
3. *Бабаян К.Л.* Анализ структуры волевых качеств и особенности их проявления в процессе воспитания спортсменов: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1970. – 21 с.
4. *Ильин Е.П.* Психология воли. – СПб.: Питер, 2000. – 288 с.
5. *Поліщук С.А.* Особливості розвитку волі в учнів молодшого шкільного віку: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2001. – 19 с.
6. *Щербаков Е.П.* Функциональная структура воли: Автореф. дис. ... докт. псих. наук. – Л., 1990. – 25 с.

УДК 37.015.3

Т.П. Басюк

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ІНТЕРЕСАХ ДІТЕЙ

Анотація. У статті визначені основні напрями соціально-педагогічної діяльності міжнародних неурядових організацій, які працюють в інтересах дітей на теренах України.

Ключові слова: міжнародні неурядові організації, проектна діяльність.

Аннотация. В статье определены основные направления социально-педагогической деятельности международных неправительственных организаций, работающих на Украине в интересах детей.

Ключевые слова: международные неправительственные организации, проектная деятельность.

Annotation. This article presents basic directions of social-pedagogical activities of international non-governmental organizations which work in Ukraine in best interests of children.

Key words: international non-governmental organizations, project activity.

За останнє десятиріччя в Україні активним суб'єктом соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю стали неурядові організації. За активної участі неурядових організацій вирішуються такі важливі для суспільства питання як підтримка дітей групи ризику, відстоювання їх прав на сприятливе оточуюче середовище, профілактика негативних явищ серед неповнолітніх, організація дозвілля, розробка та впровадження нових освітніх технологій тощо.

Окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності неурядових організацій (дитячих, молодіжних об'єднань, благодійних фондів тощо) розглянуті в роботах українських вчених М.Р. Баяновської, О.В. Безпалько, Ю.В. Жданович, Ю.Й. Поліщука [1; 2; 3; 6] та ін.

Зараз на теренах України працює низка міжнародних організацій, які реалізують різні проекти в інтересах дітей. Проведений нами аналіз літератури засвідчує, що їхня діяльність ще не стала предметом ґрунтовного наукового дослідження. Тому мета статті

полягає в узагальненні напрямів проектної діяльності міжнародних неурядових організацій, які працюють в Україні в інтересах дітей.

Перш, ніж перейти до аналізу соціально-педагогічної діяльності міжнародних організацій, вважаємо за доцільне визначити зміст понять „міжнародні організації”, „міждержавні / міжурядові організації”, „міжнародні неурядові організації”.

Стосовно визначення сутності міжнародної організації науковці використовують два підходи: розширений та звужений. Представники першого підходу стверджують, що міжнародна організація – будь-яка група або асоціація, яка у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів [7]. Відповідно до другого підходу, „міжнародна організація – постійне об'єднання міждержавного або недержавного характеру, створене на основі міжнародних угод з метою сприяння вирішенню проблем, зазначених в угодах [8]. Ще більш звуженим є визначення „міжнародної організації як стабільного інституту багатосторонніх міжнародних відносин, який утворюється щонайменше трьома учасниками міжнародних відносин, що мають спільні цілі, для досягнення яких створюють постійні органи, та діють в межах, визначених норм та принципів (статут, процедура, членство тощо)” [4, с. 22]. Назви міжнародних організацій можуть бути різними: асоціація, організація, центр, фонд, ліга, союз тощо, але це не впливає на визначення їх статусу.

У класифікації, яка склалася за кордоном та в нашій країні, міжнародні організації поділяються на дві основні групи: 1) міждержавні (міжурядові) організації, засновниками та членами яких виступають держави (саме їм держави делегують певну частину своїх суверенних прав); 2) міжнародні неурядові організації, що об'єднують фізичних або юридичних осіб, діяльність яких здійснюється поза межами офіційної зовнішньої політики держав та спрямована на забезпечення спільних інтересів, встановлення міжнародного співробітництва [4, с. 20].

Варто зауважити, що в літературі більша увага приділяється діяльності саме міждержавних організацій, а діяльність міжнародних неурядових організацій є менш дослідженою. Окрім цього, досить часто термін „міжнародна організація” використовується у розумінні „міждержавна (міжурядова) організація”. Більшість міжнародних організацій, які сьогодні активно працюють у соціальній сфері, розпочали свою діяльність в Україні наприкінці 90-х років. Саме в цей час в країні з'явилися такі міжнародні організації, як Дитячий Фонд Організації Об'єднаних Націй, Міжнародна благодійна організація „Кожній дитині”, Міжнародний Благодійний Фонд „Карітас України”, Міжнародний жіночий правозахисний центр „Ла Страда-Україна”, Міжнародна благодійна організація „Надія і житло для дітей”, Міжнародна громадська організація „Дитячий культурно-просвітницький центр” та ін.

Однією з найперших та найвпливовіших міжнародних організацій – лідерів у забезпеченні прав та вирішенні проблем дітей і молоді, що з'явилася на теренах України, став Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ). Організація, заснована ще у 1946 році, відкрила своє представництво в Україні в 1997 році. З того часу ЮНІСЕФ постійно збільшував масштаби своєї підтримки Уряду України у створенні сприятливого середовища для дітей шляхом розробки програм з охорони здоров'я, харчування, освіти та захисту. Особливістю цієї організації є те, що вона здійснює свою діяльність на основі Програм співробітництва з Урядом, які є базисом для підписання Річних планів співробітництва. Зараз в Україні ЮНІСЕФ реалізує Програму співпраці з Урядом України, що розрахована на п'ятирічний період 2006 – 2010 рр. та спрямована на сприяння зменшенню дитячої смертності, покращення охорони материнства, боротьбу з ВІЛ / СНІДом, захист найбільш вразливих категорій дітей, сприяння гендерній рівності, розробці глобального партнерства для дітей [9].

Міжнародна благодійна організація „Надія і житло для дітей” („Hope and Homes for Children”) працює в Україні з серпня 1998 року. З квітня 2001 року вона зареєстрована як Представництво благодійної організації в Україні, що реалізує свої проекти в 15 областях

нашої держави. Окрім України організація працює ще в 12 країнах світу для того, щоб надати кожній дитині можливість жити в безпечному та люблячому сімейному оточенні, де вона зможе реалізувати свій потенціал.

Міжнародна благодійна організація „Кожній дитині” розпочала свою роботу в Україні в 1998 році. Організація сприяє реформуванню системи опіки та піклування, розвитку мережі соціальних служб для незахищених сімей з дітьми у 18 країнах.

Міжнародний жіночий правозахисний центр „Ла Страда-Україна” з 1997 року працює в напрямі запобігання торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, ліквідації всіх форм дискримінації та насильства у суспільстві, сприяння дотриманню прав людини, гендерної рівності та захисту прав дітей.

Не менш активно реалізують проекти в інтересах дітей і релігійні організації. Так, наприклад Міжнародний Благодійний Фонд „Карітас України”, який було створено у 1994 році, спрямовує свою діяльність на розвиток традицій добродійної діяльності та здійснення християнської соціальної допомоги, яка ґрунтується на християнських морально-етичних засадах та надається незалежно від віросповідання, раси чи соціального походження. Міжнародна благодійна фундація „Отчий дім” працює в Україні з січня 1999 року з метою допомогти державі врятувати безпритульних дітей.

Контент-аналіз місій діяльності міжнародних організацій, які реалізували свої проекти в інтересах дітей протягом 2003 – 2007 років, дав нам можливість виокремити наступні пріоритетні напрями діяльності цих організацій.

Розвиток сімейних форм опіки над дітьми. Так, наприклад, проект „Створення, розвиток і підтримка дитячих будинків сімейного типу” був першим, який Міжнародна благодійна організація „Надія і житло для дітей” розпочала реалізувати в Україні у 1998 році і продовжує впроваджувати зараз. За час реалізації проекту було відпрацьовано механізм створення дитячих будинків сімейного типу у співпраці з місцевими органами державної влади. На сьогодні в рамках даного проекту було створено 65 дитячих будинків сімейного типу в 13 регіонах України, в яких зараз виховується понад 650 дітей і вже більше 160 вийшли у самостійне життя [10].

Проект „Створення спеціалізованих соціальних служб супроводу сімейних форм опіки” реалізувався Представництвом благодійної організації „Кожній дитині” протягом 2003 – 2005 років. Метою проекту було створення механізму розвитку сімейних форм опіки (прийомних сімей). У рамках проекту на базі центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді було створено 6 спеціалізованих соціальних служб супроводу сімейних форм опіки з метою ведення роботи з кандидатами у прийомні батьки та подальшого соціального супроводу [11].

Одним з лідерів серед організацій, що реалізують проекти, спрямовані на попередження насильства та викорінення жорстокого поводження з дітьми, запобігання експлуатації та торгівлі дітьми є Міжнародний жіночий правозахисний центр „Ла Страда-Україна”. Зокрема проект „Вдосконалення національної стратегії боротьби з торгівлею людьми та зміцнення профілактично-освітньої роботи з дітьми”, що впроваджувався за підтримки ЮНІСЕФ протягом червня – листопада 2005 р., був спрямований на розробку проекту стратегічного плану дій України по протидії торгівлі дітьми та підвищення рівня кваліфікації вчителів та рівня обізнаності учнів. Проект реалізувався у трьох пілотних областях: Київській, Харківській, Чернігівській.

У січні 2005 року Міністерство України у справах молоді та спорту спільно з Міжнародним жіночим правозахисним центром „Ла Страда – Україна” за підтримки Міжнародної організації ЕСПАТ та Міжрегіонального дослідницького інституту ООН по проблемам злочинності та правосуддя UNICRI почали проект „Розвиток національної системи допомоги дітям, потерпілим від торгівлі дітьми та сексуальної експлуатації”. Проект був спрямований на розробку та впровадження Національного плану заходів по протидії торгівлі дітьми та сексуальній експлуатації дітей, напрацювання спільних механізмів діяльності державних структур, міжнародних та неурядових організацій для

розвитку системи допомоги дітям, потерпілим від торгівлі дітьми, підвищення рівня професійних знань та навичок спеціалістів різних міністерств, відомств та неурядових організацій, які працюють з дітьми, підвищення рівня обізнаності дітей групи ризику з проблеми торгівлі дітьми та сексуальної експлуатації.

Проект ЮНІСЕФ „Попередження насильства та жорстокого поводження” в першу чергу зосереджує свою увагу на допомозі дітям, які стали жертвами насильства та жорстокого поводження, підвищенні професійного рівня фахівців, які працюють з такими дітьми, зокрема, працівників системи охорони здоров'я, освіти, охорони правопорядку тощо.

Профілактика ВІЛ / СНІД. Даний напрям роботи є пріоритетним для багатьох міжнародних організацій, лідерами серед яких є Міжнародний благодійний фонд „Міжнародний Альянс з ВІЛ / СНІД в Україні” та ЮНІСЕФ.

Програма ЮНІСЕФ „ВІЛ / СНІД, діти та молодь” має на меті захистити молодь від ВІЛ / СНІДу та супутніх загроз для здоров'я, а також забезпечити догляд дітей, уражених ВІЛ / СНІДом. Одним із головних досягнень проекту „Профілактика ВІЛ серед молоді” стало створення „Клінік, дружніх до молоді”, впровадження нових стандартів надання медичної допомоги дітям до 18 років в умовах амбулаторно-поліклінічних закладів шляхом переходу на обслуговування до 18 років у дитячих закладах охорони здоров'я. За сприяння ЮНІСЕФ у 2005 році Міністерство охорони здоров'я та Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту розробили та затвердили спільні заходи щодо розвитку „дружніх до молоді” медико-соціальних послуг на 2005 – 2010 роки.

У рамках проекту „Попередження передачі ВІЛ від матері до дитини та ВІЛ-позитивні діти” ЮНІСЕФ у співпраці з Міністерством охорони здоров'я впроваджує модель комплексних медичних та соціальних послуг з метою попередження передачі ВІЛ від матері до дитини. З 2003 року в Донецьку „Карітас” впроваджує проект „Соціальна опіка над ВІЛ-інфікованими дітьми”, який спрямований на надання медико-соціальних послуг ВІЛ-інфікованим дітям віком до 3-х років. У рамках проекту при поліклініці створено медико-соціальний центр „Карітасу” для ВІЛ-інфікованих дітей, де надаються медичні та соціальні послуги дітям і здійснюється їх соціальний супровід [12].

Запобігання розміщенню дітей у державних закладах. Проект „Батьки й дитина разом” реалізувався протягом 2004 – 2006 рр. Представництвом благодійної організації „Кожній дитині” у співпраці з Державним центром соціальних служб для молоді та Чернігівською облдержадміністрацією. З метою запобігання передачі немовлят до дитячих будинків матерями, які опинились у складних життєвих обставинах, було створено соціальний центр матері і дитини „Батьки і дитина разом”. Проект спрямований на батьків, в тому числі неповнолітніх, які мають намір відмовитись від своїх дітей, матерів-студенток, випускників державних закладів опіки, матерів-жертв насилля.

Протягом 2003 – 2004 років Представництвом благодійної організації „Надія і житло для дітей” в Україні в м. Херсоні було реалізовано проект „Попередження відмов матерів від новонароджених дітей”. Головним досягненням проекту стало створення Центру матері та дитини, першого в Україні закладу соціального захисту матерів з дітьми нового типу.

Підтримка сімей і дітей, що опинились у складних життєвих обставинах. З листопада 2000 року Асоціація „Друзі дітей” (Amici dei bambini) реалізує проект „Соціальний Центр” з метою надання дітям та родинам, жертвам Чорнобильської трагедії, низки послуг спрямованих на покращення їх умов життя, з економічної, медичної, соціальної та культурної точки зору. Центр функціонує на базі технікуму № 40 у Святошинському районі м. Києва, куди евакуювали багато родин з зони Чорнобиля. Діяльність центра орієнтована на дітей-сиріт, родини, які розпалися, родини, у яких лише один із батьків виховує дитину [13].

Протягом грудня 2003 – грудня 2005 року Представництвом благодійної організації „Кожній дитині” спільно з Всеукраїнською громадською організацією „Ліга прийомних

сімей” та Британською асоціацією соціальних працівників реалізувався проект „Сприяння розвитку можливостей місцевих недержавних організацій у наданні спрямованої підтримки сім’ям з дітьми, що перебувають у кризі”. Проект був спрямований на створення можливостей доступу для вразливих сімей з дітьми до високоякісних соціальних послуг. У рамках проекту були створені тренінгові центри в трьох пілотних регіонах України, розвинені 16 спеціалізованих соціальних служб підтримки сім’ї, адаптовані та опубліковані існуючі зарубіжні та українські методики соціальної роботи з вразливими сім’ями з дітьми.

Досить активно працюють у цьому напрямку релігійні організації. З 1999 року Міжнародна благодійна фундація „Отчий дім” реалізує проект „Центр соціальної опіки дитини „Отчий дім”, робота якого спрямована на допомогу безпритульним дітям та дітям, позбавленим батьківського піклування.

У 2003 році дві міжнародні організації Карітас та Європейський Рух об’єднали свої зусилля, створивши у м. Хмельницьку проект „Допомога Дітям Вулиці”. Основною метою проекту є попередження дитячої бездоглядності та підтримка соціальної реінтеграції та соціалізації дітей, що знаходяться у важких життєвих обставинах, а саме дітей вулиці. Зараз проект працює в 9 містах України.

Робота на вулицях – це основна складова діяльності проекту для того, щоб налагодити зв’язок із дітьми вулиці, викликати у них довіру до дорослих, та завдяки щоденним контактам з дітьми вплинути на їхнє бачення життя, допомогти їм знайти законні шляхи виживання та показати, як захистити себе з допомогою державних соціальних служб. Для того, щоб відвернути дитину від вулиці та надати їй якомога більшої кількості опцій для вибору подальшого життєвого шляху, використовується комплексний підхід у роботі з дітьми вулиці. У рамках проекту створені стаціонарні соціальні центри. Тут дитина отримує тимчасовий притулок для відпочинку, може помитися, отримати гуманітарний одяг та взуття, випрати свої речі, поїсти, отримати першу медичну допомогу та медичний огляд, відвідувати різноманітні гуртки та навчатися. Водночас тут забезпечені для дітей стаціонарні умови, що дає змогу соціальним працівникам попрацювати із дитиною більш результативно [14].

Захист прав дитини. У межах проекту „Розвиток системи ювенальної юстиції” ЮНІСЕФ спрямовує свої зусилля на запровадження такої системи, яка б базувалась на принципі дотримання прав людини. ЮНІСЕФ ініціював створення національної координаційної ради з питань розвитку ювенальної юстиції при Інституті законодавства Верховної Ради України, до якої увійшли представники Верховної Ради України, Верховного Суду, Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерства освіти та науки, Міністерства Юстиції, Державного департаменту з виконання покарань, представники різних громадських організацій. У 2007 році ЮНІСЕФ підготував та надіслав на оцінку до Українсько-Європейського центру з питань законодавства Концепцію системи пробації, розробив пропозиції про внесення змін до законів України щодо впровадження системи пробації, розробив особистіно орієнтовану програму реабілітації неповнолітніх у конфлікті з законом.

Ще однією міжнародною організацією, яка здійснює проекти в даному напрямку, є Міжнародна громадська організація „Дитячий культурно-просвітницький центр”. Протягом серпня 2006 – лютого 2007 вона реалізувала проект „Права дитини”. У рамках даного проекту були розроблені та надруковані дидактичні матеріали для вчителів початкових класів з прав дитини. Варто зазначити, що в розробці матеріалів брали участь не лише фахівці, а й учні початкових класів м. Києва та Вінницької області.

Здоров’я дітей та молоді. У рамках проекту „Здоров’я дитини” ЮНІСЕФ підтримав впровадження всевітньої ініціативи „Лікарня, доброзичлива до дитини”. Так, у 2001 році було визнано „доброзичливими” до дитини лише чотири медичних заклади, а в 2007 році 24 лікувально-профілактичних заклади системи надання медичної допомоги матерям та дітям отримали звання „Лікарня, доброзичлива до дитини” та 33 підтвердили цей статус.

Метою проекту „Створення інформаційних матеріалів по здоровому способу життя для підлітків”, що впроваджувався Міжнародною громадською організацією „Дитячий культурно-просвітницький центр” протягом 2004 – 2005 років, стало забезпечення дітей достовірною інформацією щодо загрози, яку несуть здоров’ю та позитивному розвитку негативні тенденції, які існують серед підлітків, з тим, щоб діти самі зробили висновок на користь ведення здорового способу життя.

Висновки. Аналіз проектів міжнародних організацій, які працюють в Україні в інтересах в дітей, дає можливість говорити про їх значний соціально-педагогічний потенціал та певні особливості. Переважна більшість таких проектів є довготривалими, розрахованими щонайменше на один рік. Середня тривалість проектів становить 2 – 3 роки. Окрім цього, часто наступні проекти організації є продовженням попередніх проектів, або окремих їх компонентів. Досить часто проекти є багатокомпонентними, тобто діяльність в рамках одного проекту здійснюється в кількох напрямках, які є взаємопов’язаними і взаємодоповнюючими та спрямовані на досягнення завдань та мети проекту.

Досить часто міжнародні організації мають чітко визначені пріоритетні програмні напрямки, відповідно до яких реалізують свої проекти. Так, наприклад, пріоритетними для роботи ЮНІСЕФ в Україні протягом 2006 – 2010 років є реалізація наступних програм: здоров’я та розвиток дитини, ВІЛ / СНІД, діти та молодь, захист дитини, адвокація, інформаційна та соціальна політика. Міжнародний Благодійний Фонд „Карітас України” визначив наступні пріоритети власної діяльності щодо покращення становища дітей: запобігання дитячій безпритульності, допомога соціально незахищеним дітям, що перебувають в складних життєвих обставинах, ресоціалізація та підвищення якості життя „дітей вулиці”, сприяння їх подальшому влаштуванню.

Здебільшого проекти здійснюються на національному або регіональному рівнях (у кількох областях одночасно). Варто також наголосити, що переважна більшість проектів здійснюється у співпраці з державними та неурядовими організаціями національного та регіональних рівнів, а також іншими міжнародними організаціями.

Література

1. *Баяновська М.Р.* Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних дитячих і молодіжних об’єднань (на матеріалах Закарпаття): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Київський ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 1996. – 23 с.
2. *Безпалько О.В.* Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: Монографія. – К.: Наук. світ, 2006. – 363 с.
3. *Жданович Ю.М.* Організаційно-педагогічні засади виховного процесу у скаутській організації Пласт: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 20 с.
4. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. *О.С. Кучика*. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.
5. Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз з громадськими організаціями в Україні. – К., 2002. – 48 с.
6. *Поліщук Ю.Й.* Соціально-педагогічна діяльність сучасних громадських молодіжних об’єднань в Україні: Монографія / За ред. *Н.Г. Ничкало*. – Тернопіль: ТНПУ, 2005. – 432 с.